

Från verkstadsgolvet

Man kunde säga att ända fram till 1970-talet, då tyngdpunkten i skolans verksamhet försköts mot trädgårdsutbildning, utgjorde skolans verkstad fasaden utåt och kontaktytan till det omgivande jordbrukssamhället. Skolans ledning hade, då det begav sig, fingret på tidens puls och med uppläggnings av utbildningen och genom resursallokering ville man för sin del möta de utmaningar som mekaniseringen av jordbruket skulle ställa utövaren inför. Av jordbrukare hade alltid krävts hantverkartalanger, men nu kunde man förutse ett utökat och bredare behov av tekniska kompetenser inom lantbruket.

Redan inför skolstarten på Överby år 1915 inreddes en gårdssmedja och slöjdsal i uthusbyggnaderna. Dessa, och i synnerhet smedjan, anlätades flitigt av bygdens jordbrukare. Elevernas arbetsuppgifter formades av ett verkligt behov av olika slag av smiden och hovbeslag, senare också av efterfrågan på reparationer av jordbruksmaskiner, fordon, traktorer och till och med bilar. Eleverna utförde också under handledning förtämnings- och svetsningsarbeten och dessutom inredningsarbeten i bygdens ladugårdar och växthus. I

slöjdstugan reparerades kärror, slädar och redskap. Men man byggde också nytt, fodervagnar och träkärl. Överby blev i trakten känd för sina bastuugnar och fodervagnar. Pedagogiken byggde på det praktiska arbetet. Under första året var undervisningen gemensam, den omfattade jordbruk, trädgård, ladugård, stall, hönsbarn, skog, verkstäder och dessutom, hör och häpna, hushåll och internat. Under andra året specialiserade man sig på jordbruk, trädgård, metallslöjd eller snickeri. Modellen kunde kanske rentav tillämpas för ungdomar också idag, i modifierad form.

Uthusen blev snart trånga och år 1929 uppfördes ett rum (8 x 10 m) för bilreparationer och år 1936 kunde äntligen en större verkstadsbyggnad i tegel invigas, byggnadskostnaderna var 70 000 mk. Den

bestod av två salar, en för smide och en för träslöjd, ett rum för svetsning och en rymlig förstuga för bilreparationer. Samtidigt fick skolan elektrisk belysning och "kraft"!

Personalförteckningarna från dessa tider rymmer ett otal handlande smeder, smedmästare, maskinmontörer, hovslagare, montörer och tekniker, slöjdlärare och folkskollärare. Under några år erbjöds också sadelmakeri som specialiseringsmöjlighet och då ingick sadelmakare i personalstyrkan.

Så kom då hösten år 1944 den oväntade förflyttningen från Överby i Kyrkslätt till Margreteberg i Esbo. Vind för våg lämnades verkstäder och smedjor, ladugård och stall och åter stod skolan husvill, bara läroplanen, utbildningsuppdraget och förväntansfulla elever kvarstod.

Den första "byggnaden" som uppfördes i Esbo var en blocksåg för sågning av virke, en självklar förutsättning för den fortsatta utbyggnaden.

Två militärbaracker inköptes och inreddes till smedja och verkstad medan ett bostadshus ändrades till slöjdsal. Åren gick med dessa "provisoriska" lösningar, men år 1963 kunde skolan äntligen ta i bruk en efterlängtat ny verkstadsbyggnad som kom att blicka ut över den nya Ring III:an och med skylten "Överby skola" på taket gjorde världen medveten om skolans existens.

Verkstaden med sina tre arbetshallar och en stor slöjdsal innebar ett stort tekniskt uppsving för skolan. Maskinparken utökades på metallsidan med svarv, hydraulisk press och bormaskiner. Slöjdsalens rikthet och kantsåg kompletterades med en planhyvel, stämborrmaskin, fräs, kapcirkel och en ny träsvävar.

Nu var verkstaden rustad för den lantbrukstekniska utbildning som skulle ersätta den ursprungliga, lantbruksinriktade medborgarskolan. Därefter skulle följa en övergångsperiod med läroplanen för den jordbrukstekniska skolan inför genomförande av mellanstadieformen, omstruktureringen av hela yrkesutbildningsfältet i början av 80-talet. I konkurrensen med övriga lantbruksskolor uppfattades Överby alltid som

skolan med en stark inriktning på teknik. Också i övrigt hade mekaniseringsgraden på skoljordbruket successivt höjts. Skolan hade nu flera traktorer, en bogserad skördetröska (som snart ersattes av en självdriven Claas) och alla övriga moderna lantbruksmaskiner. Då verkstaden utnyttjades som mest, under 1970-1980-talen, utgjordes personalen utöver verkstadschefen av ansvariga handledare i alla tre hallarna och en lärare i slöjdsalen (Ulf Wallenius). Verkstaden genererade också inkomster av arbete för utomstående, vilket i någon mån bidrog till att täcka kostnaderna.

Men den tekniska utvecklingen bara accelererade. Smidesarbetena fick vika för svetsning och nya bearbetningsrutiner. Smedjan med den rejält tilltagna ässjan stod den sista tiden i verkstaden oanvänd, som en påminnelse om alltings förgänglighet.

Med trädgårdsutbildningen kom nya element in i verkstaden och i den manliga personalens vardag, dels småmaskiner men framförallt flickor. Den handgripliga handledningen i svetsningsövningar eller vid cirkelsågen blev en ny erfarenhet, åtminstone för läraren men kanske också för den kvinnliga eleven. Trädgårdseleverna

hade också i övrigt i mindre utsträckning förkunskaper, kanske ett endast marginellt intresse för teknik och ibland rentav total avsaknad av motivation.

Jargongen och attityderna på verkstadsgolvet kanske inte alltid svarade mot dagens krav på korrekthet i genusfrågor. Arbetsuppgifterna fördelades föga jämlikt men gällde det att åstadkomma en perfekt svetsfog gick uppdraget ofta till flickor som visat sig omsorgsfulla och skickliga.

Efter att lantbruksutbildningen upphört år 1989 trappades verksamheten i verkstaden ned, i takt med att personalen pensionerades. Trädgårdsutbildningen kunde inte utnyttja verkstaden hela kapacitet och lokaliteterna hyrdes snart ut till utomstående företag. Idag är verkstaden riven och tomtmarken har utnyttjats för bostadsproduktion.

En central fråga kom inte att få sitt slutgiltiga svar medan den ännu var aktuell. Gick man från verkstaden upp till trädgården eller gick man, såsom trädgårdsmästarna ansåg, från trädgården upp till verkstaden. Den promenaden behöver inte längre gås, varken upp eller ner.

Tor Lindholm

